

ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

Με πολλή απορία και δυσφορία διαπιστώνει κανείς, ότι του σπουδαιότερου διαμερίσματος του Ελληνισμού, της Αττικής δηλαδή, ο πολύτιμος τοπωνυμικός θησαυρός δεν έχει βαθύτερα μελετηθεί ούτε καν έχει ακόμη συστηματικά και εξαντλητικά συγκομισθεί.

Δημοσιεύματα σχετικά έχουμε όχι λίγα. Όμως όλες αυτές οι επιστάσεις είναι μόνο απλές συμβολές. Κυρίως ο Ιωάννης Σαρρής, ο Γρηγόριος Καμπούρογλου, ο Σπυρίδων Λάμπρος, ο Πέτρος Φουρίκης και λίγοι ακόμη επιστήμονες μας έχουν δώσει, παλαιότερα, πολύ αξιόλογες ονοματολογικές εργασίες. Από τους σημερινούς με πολλή χαρά και ικανοποίηση θα ανέφερα τον Αρχαιολόγο κ. Ευάγγελο Κακαβογιάννη, για τη ΝΑ. Αττική.

Αν στηριχτούμε στο εμβαδόν της Αττικής, περίπου 2.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα, και αν λάβουμε υπόψη την πυκνή ιστορία, την πυκνή χρήση του εδάφους και το διαχρονικό πλήθος των κατοίκων, θα έπρεπε να συγκομισθούν περισσότερα από 20 χιλιάδες τοπωνύμια και μικροτοπωνύμια.

Ολόκληρη η Αττική διασώζει ως σήμερα μέγα πλήθος τοπωνύμια που μας πληροφορούν για τη διαχρονική πορεία των κατοίκων. Έχουμε στην Αττική τοπωνύμια προελληνικά, αρχαία ελληνικά, ρωμαϊκά, βυζαντινά, σλαβικά, φραγκικά, αλβανικά και τουρκικά, αλλά και νεοελληνικούς σχηματισμούς. Έτσι τα τοπωνύμια είναι ένας πολύτιμος θησαυρός που μας μιλάει για την ιστορία του τόπου, όσο και όπως καμιά άλλη ιστορική πηγή.

Ο Υμηττός χωρίζει την Αττική σε ανατολική και σε δυτική. Όσο κι αν ανήκουν οι δυο αυτές περιοχές στον ίδιο νομό και στο ίδιο διαμέρισμα και στην ίδια επαρχία, έχουν η καθεμιά χωριστή φυσιογνωμία και διαφορετική ιστορία.

Η Ανατολική Αττική παρουσιάζει από άποψη ονοματολογική, περισσότερο ενδιαφέρον από το δυτικό και το βόρειο τμήμα. Από τα αρχαία φιλολογικά και τα επιγραφικά κείμενα έχουμε πολύ λιγότερα τοπωνύμια της Ανατολικής Αττικής, ενώ της Δυτικής έχουμε πολύ περισσότερα. Ο καθημερινός βίος των κατοίκων των δυο τμημάτων ήταν και είναι σημαντικά διαφορετικός, αφού και η κοινωνική δομή τους είναι διαφορετική. Η Ανατολική Αττική είναι κυρίως «αγροτική», η Δυτική είναι κυρίως «αστική». Και δεν

εννοώ μόνο το χαρακτήρα της ζωής: αγροτικός εδώ, αστικός και εμπορικός και βιομηχανικός εκεί. Αλλά έχουμε και εθνολογικές και άλλες ακόμη διαφορές στα δυο τμήματα. Η Ανατολική Αττική έχει πολύ πυκνά και ζωηρά αλβανικά στοιχεία ενώ η δυτική πολύ αραιά και όχι ζωηρά. Τα τουρκικά κατάλοιπα, όπως και τα σλαβικά και τα φράγκικα έχουν πια σβήσει σε ολόκληρη την Αττική, αφήνοντας μόνο λίγες λέξεις της καθημερινής λαλιάς, καθώς και μερικά αραιά τοπωνύμια, σαν απόηχο της παλιότερης τουρκικής, σλαβικής και φραγκικής «βαφής».

Στη Νοτιανατολική Αττική έχουμε και ένα σημαδιακό τοπωνύμιο, αρχαίο κατάλοιπο κι αυτό, που έχει όμως σφραγίσει την ονοματολογία της περιοχής, το *Λαύριο*.

Τα μεταλλεία του Λαυρίου άρχισαν να λειτουργούν στις αρχές του 5ου αι. π.Χ. Το όνομα όμως τούτο μας παρακινεί να πιστέψουμε, ότι πολύ παλιότερα ήσαν γνωστά τα μεταλλεύματα του Λαυρίου. Ο Λεξικογράφος Ησύχιος, του 5ου αι. μ.Χ., μας βεβαιώνει ότι η λέξη «*λαύρον*» εδήλωνε «*μέταλλον αργύρου παρά Αθηναίους*». Οι ετυμολόγοι συμφωνούν ότι το όνομα Λαύριον σχετίζεται με την ινδοευρωπαϊκή λέξη *laFar*, παράλληλο τύπο του *λάας* = πέτρα, λίθος, βράχος, πέτρωμα.

Και το *Σούνιο* το σχετίζουν οι ειδικοί σοφά με τη λέξη «*σούνος*», που εσήμαινε είδος κοσμητικής πέτρας. Ο Καθηγητής Louis Derooy το έδειξε αυτό σε ειδικό μελέτημά του (βλ. ΟΝΟΜΑΤΑ 6).

Για να φανεί πιο καθαρά η μεγάλη οικονομική σπουδαιότητα του αρχαίου Λαυρίου, θυμίζω, ότι με πρόταση του Θεμιστοκλή οι Αθηναίοι τα αληθινά μεγάλα έσοδα του Λαυρίου τα διέθεσαν για τον εξοπλισμό και την αύξηση του πολεμικού στόλου, που τόσο μεγάλο ρόλο έπαιξε στους μηδικούς πολέμους. Έχουμε την πληροφορία, ότι πολλές χιλιάδες δούλοι και κατάδικοι δούλευαν, δωρεάν, φυσικά, στα μεταλλεία Λαυρίου, και τούτο εσήμαινε μικρό κόστος των εξαγομένων μεταλλευμάτων.

Όπως βλέπετε λοιπόν, η Αττική είναι ένα θησαυροφυλάκιο, και ονοματολογικό.

Βασική πρόθεση και επιθυμία της ανακοίνωσής μου τούτης είναι να διατυπώσω την πρόταση στο Συνέδριό σας αυτό, να εκλέξει μια ειδική Επιτροπή, η οποία θα ιδρύσει ένα πολυπρόσωπο συνεργείο, το οποίο να αναλάβει να οργανώσει την πλήρη, συστηματική και εξαντλητική καταγραφή και συγκομιδή όλων των τοπωνυμίων και των μικροτοπωνυμίων της Ανατολικής Αττικής. Το Συνεργείο αυτό το πολυπρόσωπο πρέπει να το αποτελέσουν οι Εκπαιδευτικοί Λειτουργοί της πρώτης και της δεύτερης βαθμίδας, αλλά και άλλοι άξιοι λόγιοι και άλλα πρόσωπα. Έτσι θα σχηματισθεί ένα Αρχείο Ονοματολογικό της Αττικής, που θα είναι στη διάθεση όλων των μελετητών. Το Αρχείο αυτό θα δημιουργήσει την πλήρη δελτιοθήκη του, αλλά και τη σχετική βιβλιογραφία.

Η Ονοματολογική Εταιρεία πρόθυμα θα σας βοηθήσει στην ενέργειά σας αυτή.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

Summary

NOMENCLATURE OF ATTICA

The wealth of toponyms in Attica still awaits detailed study, since very few papers have been written on them, even though many place names are Prehellenic, ancient Greek, Roman, Byzantine, Slav, Frankish, Albanian, Turkish and Modern Greek. For this reason the formation of a team of educated persons to compile an inventory of the toponyms of Attica, and the founding of a Nomenclature Archive, is proposed.

IOANNIS THOMOPOULOS